

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi (MASROP E-Dergi)

E-Journal Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians and Conservator-Restorers (MASROP E-Dergi)

MASROP E-Dergi 13.1

Aksel TİBET
Anısına

Nisan 2019

© MASROP E-Dergi, 2019

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
MASROP E-Dergi

E-Journal Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians and Conservator-Restorers

MASROP E Dergi Ulusal Hakemli bir e-dergidir.

MASROP E Dergi is a National Refereed Journal

Türkçe olarak yılda 2 sayı (Nisan ve Kasım) yayınlanır.
Published in Turkish annually in two issues (April and November)

Yayın Sahibi / Publication Proprietor

Uğur Alanyurt

Elektronik Sayfa ve Grafik Tasarım / Web and Graphic Design

Selçuk Öztürk

E-Dergi Tasarım / E-Journal Design

Öğr. Gör. (MA) Ceren Baykan (TÜ); Doç. Dr. Daniş Baykan (TÜ)

Posta Adresi / Address

Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı,
I. Bina, Kat 1, oda nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi
22030, Merkez / Edirne

Telefon / Phone

0-284-235 95 27 Dâhili: 1202

E-posta Adresi / E-mail

masrop.e.dergi@gmail.com

İnternet Adresi / Web Address

<http://www.masrop.org>

<http://dergipark.gov.tr/masrop>

ISSN: 1307-4008

Ön Kapak:

Tasarım: Ceren Baykan (Trakya Ü.)

Fotoğraf: Erkan Özaydın

Arka Kapak:

MASROP E-Dergi'nin Yayın kuralları

Cilt 13 Sayı 1 Nisan 2019

Bu e-dergide yayınlanan makalelerin yayın hakkı saklıdır. MASROP E-Dergi'de yer alan makaleler tekil ve toplu şekilde dijital veya matbu olarak çoğaltılamaz. Yazılar ve görseller hiçbir şekilde ticari olarak kullanılamaz. Bilimsel yayınlarda kaynak gösterilerek alıntı halinde kısmi kullanımı mümkündür. Makalelerin görsellerinin bilimsel amaçlı kullanımı yazarının iznine bağlıdır. Makale görselleri kaynak gösterilmediği sürece yazarına aittir. Makalelerdeki yazın ve görsel içeriğin yasal sorumlusu yazarıdır.

Kurucu ve Onursal Başkan / Founder and Honorary Chief Editor

Oktay Ekinci (1952 / Vefat 15 Ekim 2013)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Başkan / Editor

Doç. Dr. Daniş Baykan (Trakya Ü.)

Yardımcı Başkan / Deputy Editor

Dr. Ergün Karaca (Trakya Ü.)

Düzenleme ve Dizgi / Redaction and Editing

Ceren Baykan (Trakya Ü.)

İngilizce Düzenleme / English Redaction

Doç. Dr. Emma Louise Baysal (Trakya Ü.)

Elektronik Sayfa Sorumlusu / Webmaster

Uğur Alanyurt (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Onursal Yayın Kurulu / Honorary Editorial Board

Prof. Dr. Belkıs Dinçol (İstanbul Ü. emekli) Prof. Dr. Turan Efe (Bilecik Şeyh Edebali Ü. emekli)
Prof. Dr. Mehmet Özdoğan (İstanbul Ü. emekli) Prof. Dr. Nuran Şahin (Ege Ü. emekli)
Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (İstanbul Ü. emekli) Dr. Aksel Tibet (İFEA İstanbul / Vefat 26 Ocak 2019)
Dr. Işık Şahin (Trakya Ü. emekli)

Yayın Kuruluna ilaveten / In addition to the Editorial board

Yayın Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Ünvan (Prof.; Doç.; Dr.) ve soyadı alfabetik / Title and surname, alphabetic

Prof. Dr. Sümer Atasoy (Karabük Ü. emekli) Prof. Dr. Serdar Aybek (Celal Bayar Ü.)
Prof. Dr. Asnu Bilban Yalçın (İstanbul Ü.) Prof. Dr. Demet Binan (Mimar Sinan G.S.Ü.)
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe (İstanbul Ü.) Prof. Dr. Serra Durugönül (Mersin Ü.)
Prof. Dr. Bekir Eskici (Gazi Ü.) Prof. Dr. Timur Gültekin (Ankara Ü.)
Prof. Dr. Gül Gürtekin Demir (Ege Ü.) Prof. Dr. Gül Işın (Akdeniz Ü.)
Prof. Dr. Necmi Karul (İstanbul Ü.) Prof. Dr. Zeynep Koçel Erdem (Mimar Sinan G.S.Ü.)
Prof. Dr. Sevgi Lökçe (Atılım Ü.) Prof. Dr. M. Sacit Pekak (Hacettepe Ü.)
Prof. Dr. Gürcan Polat (Ege Ü.) Prof. Dr. Ayla Sevim Erol (Ankara Ü.)
Prof. Dr. Hamdi Şahin (İstanbul Ü.) Prof. Dr. Gülsün Umurtak (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Ahmet Yaraş (Trakya Ü.) Doç. Dr. Sennur Akansel (Trakya Ü.)
Doç. Dr. Çiler Altınbilek Algül (İstanbul Ü.) Doç. Dr. Atilla Batmaz (Ege Ü.)
Doç. Dr. Adnan Baysal (Trakya Ü.) Doç. Dr. Yener Bektaş (Ahi Evran Ü.)
Doç. Dr. Özgü Çömezoğlu Uzbek (İstanbul Ü.) Doç. Dr. Arzu Demirel (Mehmet Akif Ersoy Ü.)
Doç. Dr. Yeşim Doğan (Ankara Ü.) Doç. Dr. Kenan Eren (Mimar Sinan G.S.Ü.)
Doç. Dr. Melda Ermiş (İstanbul Ü.) Doç. Dr. Aliye Erol Özdizbay (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Lale Doğer (Ege Ü.) Doç. Dr. İlkan Hasdağlı (Trakya Ü.)
Doç. Dr. Semiha Kartal (Trakya Ü.) Doç. Dr. Dinçer Savaş Lenger (Akdeniz Ü.)
Doç. Dr. Aşkın Özdizbay (İstanbul Ü.) Doç. Dr. Hasan Peker (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Müjde Peker (İstanbul Ü.) Doç. Dr. Ayça Tiryaki (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Murat Türkteki (Bilecik Şeyh Edebali Ü.) Doç. Dr. Gülgün Yılmaz (Trakya Ü.)
Dr. Ahmet İhsan Aytek (Mehmet Akif Ersoy Ü.) Dr. Baki Demirtaş (Trakya Ü.)
Dr. Cevdet Merih Erek (Gazi Ü.) Dr. Öznur Gülhan (Ankara Ü.)
Dr. Burcu Kırmızı (Mimar Sinan G.S.Ü.) Dr. Hüseyin Köker (Süleyman Demirel Ü.)
Dr. Nil Köroğlu Orbeyi (Mimar Sinan G.S.Ü.) Dr. Serdar Mayda (Ege Ü.)
Dr. Alptekin Oransay (Anadolu Ü.) Dr. Hüseyin Murat Özgen (Mimar Sinan G.S.Ü.)
Dr. Hüseyin Sami Öztürk (Marmara Ü.) Dr. Deniz Sarı (Bilecik Şeyh Edebali Ü.)
Dr. Feyzullah Şahin (İzmir Demokrasi Ü.) Dr. Fatma Banu Uçar Çakan (İstanbul Ü.)
Dr. Derya Yalçıklı (Çanakkale 18 Mart Ü.) Dr. Fuat Yılmaz (Trakya Ü.)
Dr. Nalan Damla Yılmaz Usta (Süleyman Demirel Ü.) Dr. Aslıhan Yurtsever Beyazıt (İstanbul Ü.)
Dr. S. Melike Zeren Hasdağlı (Trakya Ü.)

MASROP E-Dergi 13.1

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Nisan 2019 Hakemleri

Prof. Dr. Sedef Çokay-Kepçe	İstanbul Ü.
Prof. Dr. Nuran Şahin	Ege Ü. <i>emekli</i>
Doç. Dr. Sennur Akansel	Trakya Ü.
Doç. Dr. Gülay Apa Kurtişoğlu	Trakya Ü.
Doç. Dr. Aliye Erol Özdizbay	İstanbul Ü.
Doç. Dr. İlkan Hasdağlı	Trakya Ü.
Doç. Dr. Aşkım Özdizbay	İstanbul Ü.
Doç. Dr. Gülgün Yılmaz	Trakya Ü.
Dr. Baki Demirtaş	Trakya Ü.
Dr. Ergün Karaca	Trakya Ü.
Dr. Alptekin Oransay	Anadolu Ü.
Dr. Nil Orbeyi	Mimar Sinan G.S.Ü.
Dr. Feyzullah Şahin	İzmir Demokrasi Ü.
Dr. Murat Tozan	Ege Ü.
Dr. Fuat Yılmaz	Trakya Ü.

İçindekiler

MASROP E-Dergi Künye Bilgileri	ii
MASROP E-Dergi Yayın ve Yayın Danışma Kurulları	iii
Bu Sayının Hakemleri	iv
İçindekiler	v
Editörden	vi
İstanbul Arkeologlar Derneği'nin Karabel Anıtının Tahribiyle İlgili Basın Açıklaması	vii
<i>Araştırma Makaleleri</i>	
Danış Baykan Allianoı'dan Sağlık Kültüne İlişkin Metal Buluntu Örnekleri <i>Examples of Metal Finds From Allianoı Related to the Health Cult</i>	1-15
Gülşah Günata Klaros'tan "Ghidici Tipi" Bronz Pandantifler <i>"Ghidici Type" Bronze Pendants from Klaros</i>	16-29
Mesut Yılmaz - Bekir Eskici - Mevlüt Eliüşük - M. Serdar Akgönül - Y. Selçuk Şener Hasankeyf Mardinike Külliyesi Kalıntılarının Sağlamaştırılması Ve Su Altında Korunmasına Yönelik Uygulama Çalışmaları <i>Work on the application of reinforcement and underwater conservation techniques to the remains of the Hasankeyf Mardinike Social Complex</i>	30-51
Müjde Peker İzmir Nif Dağı Ballıcaoluk Yerleşimindeki Hellenistik Konuta İlişkin İlk Değerlendirmeler <i>Preliminary Results relating to the Hellenistic House in the Izmir Nif Mountain Ballıcaoluk Settlement</i>	52-61
Uğur Genç Askeri Müze Koleksiyonunda Mimar Sinan'a Atfedilen Pergel <i>A set of compasses attributed to Mimar Sinan in the collection of the Military Museum</i>	62-73

Editörden

Arkeoloji camiamız ile dünyamıza insancıl katkıları yadsınamayacak; aynı zamanda MASROP E-Dergi Danışma Kurulu Üyemiz değerli meslektaşımız Alaeddin Aksel Tibet'i (12 Eylül 1956 / 26 Ocak 2019) kaybetmenin derin üzüntüsü içerisindeyiz. Dergimiz nezdinde Aksel Tibet'i anmak amacıyla, Nisan 2019 sayımız; Dergimizin kuruluşundan itibaren destekleyen, Danışma Kurulumuzda yer alarak katkı sunan Değerli Bilim İnsanı Aksel Tibet'in anısına atfedilmiştir. Bu nedenle Yayın Kurulu adına ben "Allianoi'dan Sağlık Kültüne İlişkin Metal Buluntu Örnekleri", Danışma Kurulu adına Doç. Dr. Müjde Peker "İzmir Nif Dağı Ballıcaoluk Yerleşimindeki Hellenistik Konuta İlişkin İlk Değerlendirmeler" ile bu sayıya dahil olduk. Bu sayıda, öncelikle ilaveten "Klaros'tan "Ghidici Tipi" Bronz Pandantifler", "Hasankeyf Mardinike Külliyesi Kalıntılarının Sağlamaştırılması ve Su Altında Korunmasına Yönelik Uygulama Çalışmaları" ve "Askeri Müze Koleksiyonunda Mimar Sinan'a Atfedilen Pergel" isimli makaleler olmak üzere toplam 5 araştırma makalesi bulunmaktadır.

ULAKBİM, ODİS ve TR Dizin süreçleri devam etmektedir. 2018 ve 2019 sayılarımızın denetimlerini başarıyla tamamlamayı ümit ediyoruz. Kasım 2018 sayımızdan itibaren e-dergimiz hem ana siteden (<http://masrop.org/>) hem de DergiPark üzerinden (<http://dergipark.gov.tr/masrop>) eş zamanlı olarak yayınlanmaktadır. *Academia.edu* hesabı (<https://trakya.academia.edu/MASROPEdergi>) haricinde diğer sosyal medya adresinden (<https://www.facebook.com/profile.php?id=100011943347621>, <https://www.facebook.com/Masrop-E-Dergi-229069657464751/>, https://twitter.com/masrop_ederji?lang=tr) de duyuru ve çağrılar yapılmaktadır. MASROP E-Derginin Nisan 2019 sayısının yoğun yükünü benimle birlikte üstlenen Ceren Baykan ve Ergün Karaca başta olmak üzere Yayın ve Danışma Kurulumuza, İngilizce kontroller için Emma Baysal'a ve bu sayı için emek veren Hakemlerimize teşekkürlerimi sunarım.

Kültürel varlıklarımızın yok oluşları, Mart ayı başında Karabel Kaya Anıtı ve 15 Nisan 2019'da Notre Dame Katedrali bizi derinden yarayan sadece iki acı örnek. Bu iki örnek tarihsel çerçeveleri çok uzak olmasına karşın her ikisi de insanlığın ortak değeri olması açısından son derece önemliydi. Bu aşamada yapmamız gereken her ikisi için de bundan sonra alınan önlemleri yapılan planlamaları takip ederek bu korkunç olaylardan hem kendileri hem de sayısız değerimiz için pozitif sonuçlar, çıkarımlar elde etmektir. Karabel Kaya Anıtı'na dair Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi'nin basın açıklamasını bu yazının ardından okuyucularımızla paylaşıyoruz. Kültürel varlıklarımızı tüketebileceğimiz birer miras gibi görmektense, yarınlara aktarmaya zorunlu olduğumuz birer emanet olarak algılayabileceğimiz; insanlığın ortak kültürel değerlerine sahip çıkabildiğimiz, bilim yolunda aydınlık ve başarılı yarınlar dileklerim ve Saygılarımla...

Doç. Dr. Daniş Baykan

KARABEL ANITININ TAHRİBİYLE İLGİLİ BASIN AÇIKLAMASI

(Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi: <https://www.arkeologlardernejist.org/aciklama.php?id=36>)

3200 Yaşındaki Anıt Gözümüzün Önünde Yok Edilirken Seyirci Kalmayalım!

Arkeofili internet sitesinde 5 Mart 2019 tarihinde yayımlanan bir haber ile Karabel Anıtı'nın bir kez daha tahrip edildiğini öğrendik. Defineciliğin neden olduğu tahribatların giderek arttığı son günlerde, bu konuyla ilgili açıklama yapma gereği duymaktayız.

Tahrip edilen Karabel Anıtı, MÖ 5. yüzyılda 'tarihin babası' Herodotos'un hatalı olarak Mısır'a atfettiği ancak Anadolu'nun ilk İmparatorluğu, Hitit İmparatorluğuna bağlı Mira Kralı'nın Sardeis-Ephesos yolundaki hâkimiyetinin izidir ve yaklaşık 3200 yaşındadır. MÖ 2. binyılda Seha, Mira ve Harpalla ülkeleri sınırlarının kesiştiği, Nif (Kemalpaşa) Dağı ve Bozdağlar arasındaki Karabel Geçidi'nde yer alır. Anıtın üzerinde Anadolu'da icat edilen ve yaklaşık 1000 yıl kullanılan Anadolu Hiyeroglif Yazısıyla anıtı yaptıran Tarkasnawa, "Mira Ülkesi Kralı Kupanta-Kuruntiya'nın torunu, Mira Ülkesi Kralı Alantalli'nin oğlu, Mira Kralı Tarkasnawa" diye yazdırmıştır. Ana kaya yüzeyinde, Hitit kıyafetli bir erkek mızrak ve yay ile betimlenmiştir.

Nif Dağı ve Boz Dağların uzantısı Mahmut Dağı arasındaki doğal bir geçitte, kadim Sardeis - Ephesos yoluna hâkim doğal bir kayanın üzerindeki konumuyla anıt; insanın ve doğanın birlikte oluşturduğu bir coğrafi alan olarak özgün bir kültürel peyzajın parçasıdır. Anıt, antik yollar, yeryüzü şekilleri ve zengin bitki örtüsü içerisinde kendine özgü bir çevre oluşturmuştur. Sadece nesne olarak değil, tarihi ulaşım ağının bir parçası olarak arkeoloji alanında bölgesel ölçekte bağlamların kurulabilmesi için önemli bir izdir. Üzerindeki Anadolu hiyeroglifi yazı ise, MÖ 2. binyıl Anadolu'su hakkında önemli bir bilgi kaynağıdır. Anıt, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında 1. grup taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenip, çevresinde koruma alanı belirlenmiştir.

Anıt ve çevresi, Kemalpaşa - Torbalı karayolu genişletme çalışmaları ve definecilik faaliyetleri ile uzun yıllar tahrip edilmiştir. Yakın çevresinde tespit edilen diğer anıtlar (Karabel B, C1 ve C2) ve antik yolun kaya üzerindeki izleri, yol genişletme çalışmaları sırasında yok edilmiştir. 1926-1935 yıllarında İzmir Valisi olarak görev yapan Kazım Dirik'in, anıtın yerini vurgulamak için yaptırdığı tek kemerli bir tak da yol genişletme çalışmaları sırasında ortadan kaldırılmıştır.

Çizim: Hawkins,J.D.(1998). “Tarkasnawa King of Mira 'Tarkondemos', Boğazköy Sealings and Karabel”, Anatolian Studies(48):6.

Özgün kültürel peyzaj içerisinde yol genişletme çalışmalarından geriye kalan tek anıtın (Karabel A), defineciler tarafından sürekli tahrip edildiği, bölgedeki bilimsel araştırmalar sırasında da belgelenmiş ve yetkililere bildirilmişti. Yakın dönemdeki yeni yol genişletme çalışmaları sırasında da anıt üzerine dinamit yerleştirmek için yuvalar açılmış, ana kaya aşındırıcı kimyasallara maruz bırakılmış, elektrikli kırıcı-delici aletler ile anıt yüzeyinde kırıklar oluşturulmuştu. 30 Mayıs 2017 tarihinde Müge Anlı tarafından sunulan TV programında, Nif Dağı'nda defne olduğu söylentisinin yayınlanmasıyla anıtın önünde ve çevresinde çok sayıda derin kaçak kazı çukuru açılmıştı. Bengi İnak isimli vatandaşın belgeleyip Arkeofili internet sitesinin duyurduğu ve yetkililere bildirilen son büyük tahribat, 3200 yıldır sağlam kalan anıtın alt yarısının büyük oranda parçalandığını göstermektedir. Sürekli tahrip edildiği açıkça görülen bu anıt ve çevresinde ne yazık ki günümüze kadar hiçbir kalıcı önlem alınmamıştır.

Definecilik, sermaye birikiminin alt yapı, üst yapı projeleri ile kültürel mirasımızın hergün alt üst edilerek korumasız ya da yönetimsiz bırakılmasının konjonktürün bir parçası olduğu ülkemizde, kültürel mirasın karşılaştığı risklerden sadece biridir. İnsan ve doğanın ortak varlığı Karabel Anıtı ve çevresi de ne yazık ki, her gün definecilik faaliyetleri ile tahrip edilen kültürel mirasımızın sadece bir parçasıdır; ancak her parçası gibi yokluğu telafi edilemez, yeniden inşa edilemez, geri konulamaz. Definecilik faaliyetlerine sit alanları dışında belli koşullarda denetimli olarak izin veren düzenlemeler, dedektör satışının serbestliği gibi konuyla ilgili yasal boşluklar ve bu yasal boşlukların kullanılmasıyla definecilerin dernekleşmesi (8 Ocak 2019 tarihli açıklamasıyla dernek kendi kendini feshetmiştir), kendi süreli yayın organlarına sahip olabilmeleri, ana akım medyanın yayınları oldukça eski ve sosyo-kültürel bir sorun olan defineciliği neredeyse teşvik eden bir politikaya işaret etmektedir. Ana akım medya rating uğruna arkeologlar ve toplumun definecilikle aldatılan kesimini karşı karşıya getirmeye çalışmaktadır. Oysa bu faaliyetlerle tahrip edilen arkeolojik varlıklar ve doğa sadece arkeologların değil tüm insanlığın ortak zenginliğinin parçasıdır. Bu zenginliği korumak bilimin,

toplumun ve devletin ortak görevidir ve bu konuda tüm taraflar üzerine düşeni yerine getirmelidir.

Tahribat Sonrası Durum (Fotoğraf: Bengi İnak, Arkeofili)

“Arkeolojik miras hassas ve yenilenemeyen bir kültürel kaynaktır” (ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması Tüzüğü-1990, Madde 3). Bu mirasın korunması gerek toplum gerekse devletler için etik ve hukuki bir sorumluluktur. Nitekim, uluslararası anlaşmalar, Anayasa (63. madde) ve kanunlar (2863 sayılı kanun) ile bu sorumlulukları tanımlanmıştır. Karabel Anıtı'nın tahribatı, ülke genelinde ören yeri gibi statülere sahip olmadığından sürekli güvenliği sağlanamayan kırsal alandaki arkeolojik varlıkların korunması için uzun yıllardır talep edilen arazi teşkilatının acilen kurulması gerektiğini bir kez daha göstermektedir. Karabel Anıtı, doğal çevresini oluşturan orman ve bölgedeki diğer arkeolojik varlıklarla bütüncül bir koruma anlayışı içinde yaşam alanı olarak ele alınmalı, alan yönetimi ve yönetim planı kavramları eşliğinde bir koruma planlamasına konu olmalıdır. Bu çalışmalarda uzmanların yanı sıra toplumun da paydaş olarak kabul edilmesi ve koruma odaklı çevre düzenleme çalışmaları toplum ve koruma alanı arasındaki ilişkiyi olumlu yönde güçlendirecektir.

Kültürel zenginliği maddi zenginlik olarak gören yaklaşım en tepeden tabana kadar farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır; kimi zaman turistik faaliyetler için pazarlanacak bir nesne, kimi zaman da Karabel örneğinde gördüğümüz gibi söylencelere dayalı hazine avcılığı kılığına bürünmesi gibi... Karabel Anıtı'nda yaşanan son tahribatın ve kaybın tüm taraflar için yol gösterici olmasını diliyoruz. Nesli tükenen ortak bir varlık olarak arkeolojik mirası, yaşam alanlarımıza değer katması, geçmişi aydınlatması için hep birlikte korumalıyız.

Arkeologlar Derneği İstanbul Şubesi

07.03.2019

İzmir Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimindeki Hellenistik Konuta İlişkin İlk Değerlendirmeler

Preliminary Results Relating to the Hellenistic House in the Izmir Nif Mountain Balıcaoluk Settlement

Müjde PEKER*

z

İzmir Nif (Kemalpaş) Dağı'nın doğu kesimindeki Balıcaoluk mevkiindeki tahkimli yerleşim içinde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan konut, buluntularına göre Erken Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmektedir. Konutun mimarisi ve buluntularıyla ilgili ilk değerlendirmeler yanı sıra bu evde yaşıyanlara ilişkin bazı öneriler burada sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Smyrna, Nif Dağı, Hellenistik, Konut

Abstract

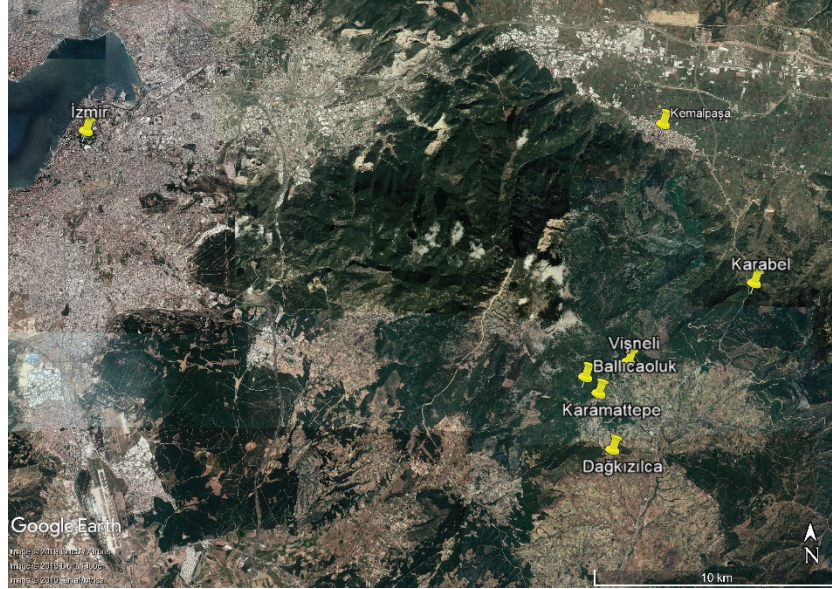
The house uncovered by the excavations of the fortified settlement in Balıcaoluk, located in the eastern part of the Izmir Nif (Kemalpaş) Mountain, is dated to the Early Hellenistic Period according to its finds. Besides preliminary studies on the architecture of the house and its finds, some remarks on the householders are presented here.

Keywords: *Izmir, Smyrna, Nif Mountain, Hellenistic, House*

* Doç. Dr. Müjde Peker, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Laleli - Fatih 34134 İstanbul, mujde.peker@istanbul.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0003-3776-4023>)

Giriş

Balıcaoluk (Kız Kalesi) mevki, Nif (Kemalpaşa) Dağı'nın doğu kesiminde, İzmir'in Kemalpaşa İlçesi'ne bağlı Vişneli Mahallesi ile Torbalı İlçesi'ne bağlı Dağkızılca Mahallesi arasındaki orman arazisinde, kuzeyde Hacıfendi Deresi, güneyde Narlı Dere'nin oluşturduğu iki derin vadiyle çevrili kayalık bir tepe üzerindedir.

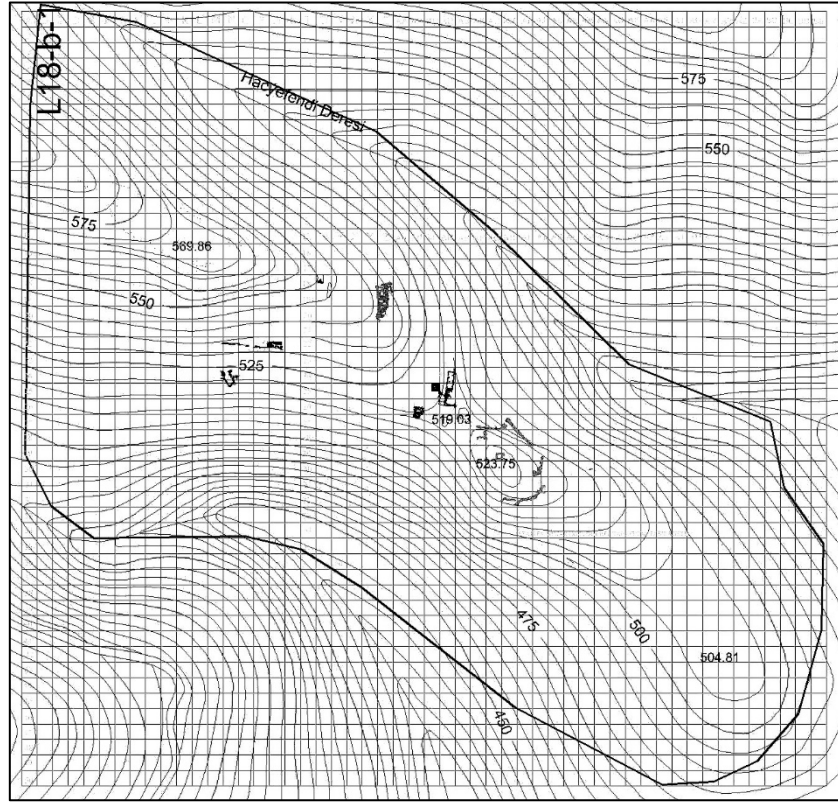

Resim 1. Nif Dağı Kazısı Çalışma Alanları

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay başkanlığında 1999-2001 yıllarında yapılan inceleme gezilerini, 2004-2005 yıllarında yapılan yüzey araştırmaları (Tulunay 2006: 189-200; Tulunay 2007: 351-362) takip etmiş ve 2006 yılından itibaren de Nif Dağı'nda arkeolojik kazılara başlanmıştır (Tulunay 2008: 79-98). Nif Dağı Kazısı kapsamında Balıcaoluk'ta ilk arkeolojik kazı çalışmaları 2008 yılında gerçekleştirilmiştir¹.

Diğer yamaçları sarp olan tepeye (Resim 2), Karamattepe'nin karşısındaki doğu yamaçtan ulaşılır. Yaklaşık 3,5 hektarlık, doğu-batı doğrultulu tepe üzerindeki yerleşimin kullandığı alan, kayalık arazi yapısı nedeniyle sınırlıdır. Bugün orman arazisi içinde kalan tepe, kızılçam ağaçları ve boz pırnal ile kaplıdır.

¹ Balıcaoluk'taki belgeleme, araştırma ve kazılar 2011 yılından itibaren yazarın yürütücülüğündeki projelerle T. C. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir: 14992-Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimi Araştırma ve Plan Çizimi Projesi-2011, 24897-Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimi Araştırma ve Plan Çizimi Projesi-2012, 31514-Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimi Araştırma ve Plan Çizimi Projesi-2013, 44246-Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimi Araştırma ve Plan Çizimi Projesi-2014, 54371-Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimi Araştırma ve Plan Çizimi Projesi-2015, 21767- Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimi Araştırma ve Plan Çizimi Projesi-2016 ve SBA-2017-25771-Nif Dağı Karamattepe ve Balıcaoluk Antik Yerleşimlerini İnceleme Projesi 2017.

Resim 2. Balıcaoluk 1. Derece Sit Alanının Karelaj İçine Alınmış Planı

Balıcaoluk Yerleşimindeki Konutun Kazısı

Balıcaoluk yerleşiminin bulunduğu tepenin doğu kesiminde AC 25 ve AD 25 plankarelerinde 2011 yılında başlayan ve halen devam eden kazılarla, buluntularına göre bir Hellenistik Dönem konutuna ait olduğu düşünülen mekânlar ortaya çıkarılmaktadır (Resim 3).

Buradaki çalışmalarda bulunan farklı seviyelerde ve doğrultulardaki duvarlar, yapının farklı evrelerindeki mekânlar ve bölümlerle ilişkilidir (Resim 4-5).

AD 25 d açmasının kuzeybatı kenarından AD 25 a açmasının batı kenarına uzanan ve iki sırası korunagelen duvarın, doğuya doğru köşe yaptığı gözlenmektedir (Resim 6). Bu duvarın alt seviyesinde, AD 25 d açmasına doğru uzanan doğu-batı doğrulu duvar (Resim 7), önceki evreye aittir. Bu duvarın üstünde, kesitte gözlenen siyah renkli tabaka, bir tahribatla ilişki olabilir.

Resim 3. Ballicaoluk AC 25 ve AD 25 Plankareleri (Güneydoğudan)

Resim 4. AD 25 a (Kuzeyden)

Resim 5. AD 25 a (Güneyden)

AC 25 b açmasında bir ocak kalıntısı ortaya çıkarılmış (Resim 8), bunun içinde ve çevresinde, üzerlerinde kasaplık izleri de gözlenen küçükbaş hayvan ve yaban domuzu kemikleri ve dişleri bulunmuştur. Ocağın çevresindeki keramik parçaları pişirme kaplarına aittir.

AD 25 a açmasının doğu yarısında 518,48 m kotundan itibaren görülmeye başlanan iri moloz taşların zemin altı dolgusu olduğu düşünülmektedir (Resim 4-5). Burada, batıdan doğuya doğru alçalan, bir yamaç eğimi söz konusudur. Açmanın batısında daha yüksekte görülen ve düzeltilerek mekan zemini olarak kullanmaya elverişli anakayanın, açmanın doğusunda daha aşağıda kalması nedeniyle doğuda zeminin altını yükseltmek gerekmekteydi. Bu kısmın zemin altı dolgusu mu yoksa bir tahribat ya da yıkım tabakası mı olduğunu anlayabilmek için seviye inilmeye devam edilmiş ama hem kontrol ve hem de stratigrafiyi koruma amacıyla AD 25 a açmasının güneyinde, AD 25 d açmasının kuzeyinde kalan kısım kazılmadan bırakılmıştır. AD 25 d açmasında bir pithosun alt kısmının duvarın yanında bulunmuş olması (Resim 9) bu seviyenin (518,76 m) mekânın zemini olabileceğini düşündürmektedir.

Resim 6. AD 25 a, Duvar Köşesi (Batıdan)

Resim 7. AD 25 d (Güneydoğudan)

Resim 8. AC 25 b Açmasındaki Ocak

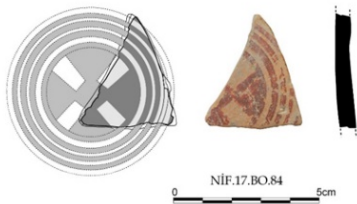

Resim 9. AD 25 d, Pithos Altı

Küçük Buluntular ve Buluntu Durumları

AD 25 a açmasının doğu yarısındaki dolguda Arkaik Dönem'e ait keramik parçaları bulunmuştur. 519,02 m kotundan itibaren Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen keramik parçalarıyla birlikte ve 518,92 m kotundan itibaren de yalnızca Arkaik Dönem'e ait keramik parçaları ele geçmiştir. Daha üst kotlarda bulunan ve kısmen tümlenmesi mümkün olan Erken Hellenistik Dönem'e ait parçaların aksine burada bulunan keramik, tümlenmeyen küçük parçalar halindedir. Bu durum, söz konusu tabakanın zemin dolgusu olduğu görüşünü güçlendirmektedir. Zeminin altını doldurarak seviyeyi eşitlemek için yakın çevredeki bir Arkaik Dönem yapı kalıntısının taş ve toprağı buraya taşınmış olabilir.

Dolgu içinden gelen buluntular arasında Geç Protogeometrik Dönem'e ait bir *skyphos-krater* parçası (Resim 10), Lydia kaplarında da sıklıkla görülen kanca motifi bezemeli bir kapalı kap parçası (Resim 11) ile Arkaik Dönem Orta Korinth üslûbu etkisinde hayvan frizli iki kap parçası (Resim 12-13) dikkat çeker. Ayrıca Arkaik Dönem pişirme kaplarına ait parçalar da bulunmuştur.

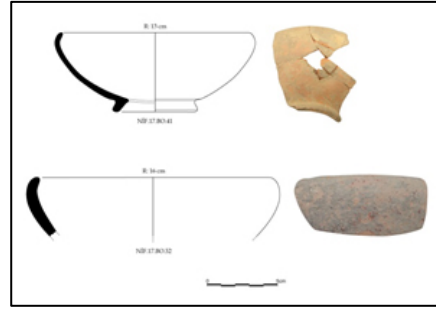
Resim 10. *Skyphos-krater* Parçası

Resim 11. Lydia İthali Kap Parçası

Resim 16. Unguentarium

Resim 17. Yerel Üretim İçe Dönük Kenarlı Kâseler

Söz konusu alanda kaba hamurlu pişirme kapları ile pithos ve amphora gibi büyük depolama kaplarına ait çok sayıda parça bulunmuştur. Ayrıca üst yapıya ait kiremit parçaları ve ahşap çatıya ait olduğu düşünülen demir çiviler ele geçmiştir. Az sayıda örnekle temsil edilen küçük bronz çiviler ise mobilya ya da ahşap eşyalarla ilişkili olmalıdır. Ev ihtiyacını karşılamaya yönelik dokuma üretimine işaret eden pişmiş toprak ağırşak ve piramidal tek delikli dokuma tezgahı ağırlıkları² yanında bu alanda bulunan tek piramidal kurşun ağırlık, muhtemelen benzer işlevde kullanılmış farklı malzemeden bir buluntu olarak karşımıza çıkar (Baykan 2017: 130-132).

Tarihlendirme ve İlk Değerlendirmeler

Ballıcaoluk'ta kazısı yapılan AC 25 b, AD 25 a ve AD 25 d açmalarındaki buluntular ışığında, Erken Hellenistik Dönem'in çeşitli evrelerine tarihlendirilen bir konuta ait mekânların ortaya çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

Mimari açıdan bakıldığında, yapı malzemesi olarak alandaki doğal kayalıklardan çıkarılan yerel kireçtaşı kullanıldığı gözlenmektedir. Mekanların dış duvarları büyük dörtgen ya da kabaca biçimlendirilmiş polygonal taşlarla, bölme ve ara duvarlar ise moloz taşlarla harçsız, kuru duvar tekniğinde örülmüştür. Mekânların duvarlarında sıva, tabanında kaplama izine rastlanmaması işlevselliği ön planda tutan sade bir iç dekorasyon anlayışına işaret eder. Şimdiye kadar kazısı yapılan mekânlarda pencere, kapı, eşik gibi kısımlara ait izler bulunamamıştır. Erken Hellenistik Dönem içinde, farklı seviyelerde bazıları işlevini yitirmiş duvar kalıntılarıyla tanımlanabilen evreler, zamanla değişiklikler nedeniyle (evde yaşayan nüfusunun artması, azalması, farklılaşması vs.) yapıya yeni mekânlar ve duvarların eklenmesi, birleştirilmesi ya da bölünmesiyle açıklanabilir.

AC 25 b açmasındaki ocak, kasaplık izi taşıyan hayvan kemikleri, bulunan pişirme ve depolama kapları nedeniyle bu alanlar yemek hazırlama ve saklama ile ilişkili mutfak ve kiler gibi mekânlar olarak tanımlanabilir. Öte yandan bulunan kapların ikincil kullanımları, belki kısmen zarar görmüş olanların başka amaçla kullanılmaya devam edilmiş olabilecekleri de göz önünde tutulmalıdır³.

² Nif Dağı Kazısı'nda bulunan dokuma tezgahı ağırlıkları ve ağırşaklar, Yüksek Lisans tezi kapsamında Fırat Girengir tarafından çalışılmaktadır.

³ Evlerde bulunan kapların farklı ve kısmen bozulduktan sonra ikincil kullanımları hakkında Olynthos ve Sardeis Lydia evlerinden örnekler için bakınız Cahill 2010: 482, 485-487.

Kazıda bulunan pişmiş toprak tezgâh ağırlıkları ve ağırşakların sayıca azlığı nedeniyle yalnızca evin ihtiyacı için üretim yapıldığı anlaşılmaktadır⁴. Yunan evinde dokuma tezgahının genellikle evin en büyük mekânı olan *oikosta* ya da avluda durduğu bilinmektedir. Fakat Balıcaoluk'taki tezgâh ağırlıkları belli bir sıra halinde ya da topluca değil dağınık olarak bulunmuşlardır. Bu nedenle henüz belli bir mekânla ilişkilendirmek mümkün olmamıştır.

Yerel ve günlük kullanım kapları yanı sıra özenli ve Attika'dan ithal keramik parçalarına rastlanması, henüz az sayıda olmakla birlikte bulunan figürin parçaları (Bulgurlu Gün 2017:110-113), ev sahiplerinin kimliğiyle ilgili soruları karşımıza çıkarmaktadır. Batı Anadolu'nun iç kesimi (Sardeis) ile kıyı kesimini (Smyrna, Ephesos) birbirine bağlayan sayılı dağ geçitlerinden biri olan Karabel'den geçen yola hakim konumu nedeniyle Balıcaoluk'un, Hellenistik Dönem'de bir gözetleme noktası, ön karakol olduğu düşünülebilir. Kazıda bulunan farklı kentlere ait sikkeler (Resim 18) paralı askerlerin varlığıyla açıklanabilmektedir (Lenger 2013: 377-378; Lenger 2015: 294-295; Lenger 2016: 36-38; Lenger 2017: 118). Bu konut, belki bir paralı askerinin ailesiyle yaşadığı yer olabilir⁵. Bununla ilgili bir ipucu Hellenistik Dönem'de Balıcaoluk'un nekropolisi olarak kullanıldığı düşünülen Karamattepe'de bulunmuştur. Karamattepe'de 2006 yılında kazılan (Tulunay 2008: 81-84) üç mezardan ikisinde (KM 1 ve KM 3) bulunan erkek iskeletleri üzerinde yapılan paleoantropolojik incelemelerde gözlenen iskelet ve kafatası bozuklukları, söz konusu erkek bireylerin savaşçı olabileceği izlenimi uyanmıştır (Yiğit vd. 2008: 114-117).

Resim 18. Balıcaoluk konut kazısında bulunan farklı tipteki sikke örnekleri:
a) Ephesos (S.17-5) b) Smyrna (S.17-9) c) Seleukos (S.17-11)

Balıcaoluk'ta kazısı yapılan konutun diğer mekânları, planı ve çevresinde başka konutlar olup olmadığı ilerleyen kazılardan elde edilecek bulgularla açığa kavuşacaktır.

⁴ Bundan farklı olarak, Olynthos'taki bazı evlerde, evin ihtiyacından fazla, ticarete yönelik üretim yapıldığı belirlenmiştir. Cahill 2005: 57-59.

⁵ Paralı askerlerin görev yaptıkları yerlere aileleriyle gittiği gösteren kaynaklar için bakınız Chaniotis 2005: 104-105.

Resimlerin Listesi

Resim 1. Nif Dağı Kazısı çalışma alanları (Google Earth)

Resim 2. Balıcaoluk 1. Derece Sit alanının karelej içine alınmış planı (Nif Dağı Kazısı arşivi)

Resim 3. Balıcaoluk AC 25 ve AD 25 plankareleri (güneydoğudan) (Nif Dağı Kazısı arşivi)

Resim 4. AD 25 a (kuzeyden) (Nif Dağı Kazısı arşivi)

Resim 5. AD 25 a (güneyden) (Nif Dağı Kazısı arşivi)

Resim 6. AD 25 a, duvar köşesi (batıdan) (Nif Dağı Kazısı arşivi)

Resim 7. AD 25 d (güneydoğudan) (Nif Dağı Kazısı arşivi)

Resim 8. AC 25 b açmasındaki ocak

Resim 9. AD 25 d, pithos altı

Resim 10. *Skyphos-krater* parçası (Nif Dağı Kazısı arşivi, çizim: Mustafa Bilgin)

Resim 11. Lydia ithali kap parçası (Nif Dağı Kazısı arşivi, çizim: Mustafa Bilgin)

Resim 12-13. Orta Korinth üslubunda hayvan frizli kap parçaları (Nif Dağı Kazısı arşivi, çizim: Mustafa Bilgin)

Resim 14. İçe dönük kenarlı üzerine sonradan yazı kazınmış kâse parçası (Nif Dağı Kazısı arşivi, çizim: Mustafa Bilgin)

Resim 15. Batı Yamacı stilinde bezeli *kantharos* parçası (Nif Dağı Kazısı arşivi, çizim: Mustafa Bilgin)

Resim 16. Unguentarium (Nif Dağı Kazısı arşivi, çizim: Mustafa Bilgin)

Resim 17. Yerel üretim içe dönük kenarlı kâseler (Nif Dağı Kazısı arşivi, çizim: Mustafa Bilgin)

Resim 18. Balıcaoluk konut kazısında bulunan farklı tipteki sikke örnekleri: a) Ephesos (S.17-5) b) Smyrna (S.17-9) c) Seleukos (S.17-11) (Nif Dağı Kazısı arşivi)

Kaynaklar

Baykan 2017: Baykan, D. “Metal Buluntular ve Arkeometalürji Verileri”, Peker, M., Baykan. C., Baykan, D. (Ed.), *Nif Dağı Balıcaoluk (2008-2016) Prof. Dr. Elif Tül Tulunay Onuruna*, İstanbul, 2017, 119-160.

Bilgin 2017: Bilgin, M. “Keramik Buluntular”, Peker, M., Baykan. C., Baykan, D. (Ed.), *Nif Dağı Balıcaoluk (2008-2016) Prof. Dr. Elif Tül Tulunay Onuruna*, İstanbul, 2017, 32-109.

Bulgurlu Gün 2017: Bulgurlu Gün, S., “Mantolu Bir Pişmiş Toprak Heykelcik Parçası”, Peker, M., Baykan. C., Baykan, D. (Ed.), *Nif Dağı Balıcaoluk (2008-2016) Prof. Dr. Elif Tül Tulunay Onuruna*, İstanbul, 2017, 110-113.

Cahill 2005: Cahill, N., “Household Industry in Greece and Anatolia”, Ault, B. A., Nevett, L. C. (Ed.), *Ancient Greek Houses and Households*.

Chronological, Regional, and Social Diversity, Philadelphia, 2005, 54-66.

- Cahill 2010: Cahill, N., “Functional Analyses of Ancient House Inventories”, Ladstätter, S., A Scheibelreiter, V. (Ed.), *Städtisches Wohnen im östlichen Mittelmeerraum, 4. Jh. v. Chr. - 1. Jh. n. Chr., Akten des internationalen Kolloquiums vom 24.–27. Oktober 2007 an der Österreichischen Akademie der Wissenschaften*, Viyana, 2010, 477-495.
- Chaniotis 2005: Chaniotis, A., *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History*, 2005, Oxford.
- Lenger 2013: Lenger, D. S., “Salamis’ e Atfedilen Makedon Krali Bronzlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Olba XXI*, 2013, 371-386.
- Lenger 2015: Lenger, D. S., “Monete dal Castello di Ballicaoluk sul Monte Nif (Olympos)”, *AnnIstItNum 61*, 2015, 293-301.
- Lenger 2016: Lenger, D. S., “New Evidence for the Western Asia Minor Origin of the Macedonian Royal Bronze Issue Price P2 from Nif Olympos Excavations”, *Philia. International Journal of Ancient Mediterranean Studies*, 2, 2016, 36-41.
- Lenger 2017: Lenger, D. S., “Sikkeler”, Peker, M., Baykan. C., Baykan, D. (Ed.). *Nif Dağı Ballicaoluk (2008-2016) Prof. Dr. Elif Tül Tulunay Onuruna*, İstanbul, 2017, 114-118.
- Peker 2017: Peker, M., “Yerleşim Düzeni ve Mimari”, Peker, M., Baykan. C., Baykan, D. (Ed.). *Nif Dağı Ballicaoluk (2008-2016) Prof. Dr. Elif Tül Tulunay Onuruna*, İstanbul, 2017, 5-30.
- Tulunay 2006: Tulunay, E. T., “Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: 2004 Yılı Yüzey Araştırması”, *AST 23.2*, 2006, 189-200.
- Tulunay 2007: Tulunay, E. T., “Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: 2005 Yılı Yüzey Araştırması”, *AST 24.2*, 2007, 351-362.
- Tulunay 2008: Tulunay, E. T., “Nif (Olympos) Dağı Kazı ve Araştırma Projesi: 2006 Yılı Kazısı”, *KST 29.3*, 2008, 79-98.
- Yiğit vd. 2008: Yiğit, A., Gözlük Kırmızıoğlu, P., Yavuz, A. Y., “Nif (Olympos) Dağ Kazısı”, *AST 23*, 2008, 111-126.